

OBLICI PASTORALNIH JEDINICA U ZAKONIKU KANONSKOGA PRAVA

Josip ŠALKOVIĆ, Zagreb

Sažetak

U ovom radu autor istražuje pravno-konstitutivne elemente i oblike *pastoralnih jedinica* u *Zakoniku kanonskoga prava* iz 1983. *Zakonik* za promicanje zajedničkog pastoralnog djelovanja na području više župa predviđa ustanovljenje *posebnih skupina*, kao što su dekanati (kan. 374, § 2). Osim dekanata *Zakonik* otvara mogućnost zajedničkog pastoralnog djelovanja na više župa i drugim oblicima kanonskih *pastoralnih jedinica*: a) više župa povjereno *in solidum* grupi svećenika (kan. 517, § 1); b) više susjednih župa povjereno istom župniku (kan. 526, § 1); c) više župa u kojima jedan župni vikar pastoralno djeluje u određenom sektoru (kan. 545, § 2); d) jedna (ili više) župa povjerena svećeniku s vlašću i ovlastima župnika uz sudjelovanje u pastoralnom djelovanju župe đakona ili druge osobe koja nema svećeničkog biljega ili zajednice osoba (kan. 517, § 2). Više bližih župa u kojima su vjernici ujedinjeni sociološkim, povijesnim, zemljopisnim vezama privilegirana su mjesta suradnje ne samo zbog koristi praktičnosti, već kao izričaj i očitovanje otajstva same Crkve. Sve veće pomanjkanje svećenika u skrbi za duše, svrsishodna raspodjela osoba, promicanje uspješnijeg i kordiniranijeg zajedničkog pastoralnog djelovanja ukazuju na potrebu promišljanja o mogućim oblicima zajedničkog pastoralnog djelovanja na području više župa tj. o pravno osnovanim *pastoralnim jedinicama*.

Ključne riječi: *Zakonik*, župa, dekanat, pastoralna jedinica, zajedničke pastoralne aktivnosti.

Uvod

Povijesno postojanje župe kao pravne institucije¹ i mnogobrojna pravna literatura² ukazuju da župa u kanonskom pravnom poretku zauzima veliku važnost. Na poseban način to potvrđuje *Zakonik* u kan. 515-552 gdje je župa prikazana kao temeljna institucija unutrašnjeg uređenja partikularne Crkve.

¹ O povijesti župe kao pravne institucije usp. V. BO, *Parrocchia tra passato e futuro*, Assisi 1997.; ISTI, *Storia della parrocchia*, 4 sv., Roma, sv. I. 1988.; sv. II. 1990.; sv. III. 1991.; sv. IV. 1992.; L. LONGHITANO, *La parrocchia fra storia, teologia e diritto*, u: AA. VV. *La parrocchia e le sue strutture*, Dehoniane, Bologna 1987., str. 5-27; L. NANINI, *L'evoluzione storica della parrocchia*, u: *Scuola Cattolica* 81 (1953) str. 475-544; E. A. STELLA, *La parroco*

Zakonik definira župu kao »određena zajednica vjernika trajno ustanovljena u partikularnoj Crkvi, za koju je pastirska briga, pod vlašću dijecezanskoga biskupa, povjerena župniku kao njezinu vlastitom pastiru« (kan. 515, § 1)³. Župa, kao zajednica (*communitas*)⁴, mnoštvo je vjernika, jedinstven organizam, utvrđen od kanonskog pravnog poretka kao subjekt prava, ustanova je vlastite pravne sposobnosti namijenjena fizičkim osobama koje je čine (vjernici) i vode (župnik). U vršenju službe naučavanja, posvećivanja i upravljanja župnik je pozvan surađivati i s drugim prezbiterima, đakonima i prihvaćati pomoć koju mu pružaju vjernici laici, prema pravnoj odredbi (kan. 519). Suodgovornost svih članova Božjeg naroda unutar župne zajednice ne oslobađa suodgovornosti i ne ograničava suradnju u pastoralnim aktivnostima izvan granica župe. Vazeći *Zakonik* predviđa različite oblike grupiranja župa jednog homogenog pastoralnog teritorija. Kan. 374, § 2 potvrđuje »da bi se zajedničkim djelovanjem promicala pastoralna briga, može se više bližih župa povezati u posebne skupine, kao što su to dekanati«. Pored dekanata *Zakonik* otvara mogućnost zajedničkog pastoralnog djelovanja: a) na više župa povjereno nekolicini svećenika *in solidum* (kan. 517, § 1); b) na više susjednih župa povjereno istom župniku (kan. 526, § 1); c) na više župa u kojima župni vikar pastoralno djeluje u određenom sektoru (kan. 545, § 2); d) na jednoj ili više župa povjerenih svećeniku s vlašću i ovlastima župnika uz sudjelovanje u pastoralnom djelovanju đakona ili druge osobe koja nema svećeničkog biljega ili zajednice osoba (kan. 517, § 2).

---

e la parrocchia nella storia e nel diritto, Roma 1935.; J. BRKAN, *Župa kroz povijest i danas*, u: *Bogoslovska smotra* 72 (2002) str. 85-162.

² Značajnija pravna literatura o župi izdana nakon proglašenja ZKP-1983.: AA. VV., *La parrocchia*, Città del Vaticano 1997.; AA. VV., *La parrocchia e le sue strutture*, Dehoniane, Bologna 1998⁷; BOAROTTO M., *La parrocchia fra pastorale e diritto in Italia. Sua identità e cammino alla luce delle norme canoniche e concordatarie*, Roma 1991.; BORRAS A., *La parrocchia*, Dehoniane, Bologna 1997.; COCCOPALMERIO F., *La parrocchia. Tra Concilio Vaticano II e Codice di Diritto canonico*, San Paolo, Milano 2000.; CHIAPPETTA L., *Il manuale del parroco*, Roma 1997.; DE MARTINI, *Parrocchia 2000*, Torino – Leumann 1993.; MARCHESI M., *Come amministrare la parrocchia. Compendio giuridico-amministrativo per sacerdoti e amministratori parrocchiali*, Bologna 1989.; MORGANTE M., *La parrocchia nel Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, Alba 1985.; PACOMIO L. – LONARDO P., *La parrocchia tra mistero e programmazione pastorale*, Casale Monferrato 1985.; PÉRISSET J. C., *La paroisse*, Tardy, Paris 1989.; VANZA P. – AULETTA A., *La parrocchia per la nuova evangelizzazione: tra corresponsabilità e partecipazione*, Roma 1998.

³ Kan. 515, § 1 pravne izvore crpi iz ekleziologije II. *Vatikanskog sabora*, usp. SC, 42; LG, 26; CD, 30; AA, 10; AG, 37.

⁴ Termin *communitas* u ZKP-1983 označuje zajedništvo osoba povezanih posebnom vezom, a upotrebljava se u određivanju različitih kanonskih pravnih institucija usp. ZKP-1983, kan. 233, § 1; 460; 515, § 1; 516; 517, § 2; 564; 570; 1223; 567, § 1; 608, 619; 630, § 3; 633, § 1; 648; 740; 911, § 1.

Potreba povezivanja više bližih župa ne dolazi samo od dobre uprave dijecezanskoga biskupa određenom partikularnom Crkvom, nego iz same naravi župe u kojoj se živi iskustvo jedne svete, katoličke i apostolske Crkve, i koja je po svojoj naravi otvorena prema ostvarivom zajedništvu s ostalim iskustvima Crkve⁵. Više bližih župa u kojima su vjernici ujedinjeni sociološkim, povijesnim, zemljopisnim vezama privilegirana su mjesta suradnje ne samo zbog praktičnosti, već kao izričaj i očitovanje otajstva same Crkve⁶. Sve veće pomanjkanje svećenika u skrbi za duše, svrsishodna raspodjela osoba, promicanja uspješnijeg i kordiniranijeg zajedničkog pastoralnog djelovanja, nedostatak kanonske pravne literature s obzirom na zadanu temu ukazuju na potrebu promišljanja o mogućim oblicima zajedničkog pastoralnog djelovanja na području više župa. tj. o *pastoralnim jedinicama*.

Termin *pastoralne jedinice*⁷ novijeg je datuma ne samo u pastoralnim rječnicima, nego u životu i zakonodavstvu mnogobrojnih partikularnih Crkava⁸. *Pastoralne jedinice* ne nastoje biti nova i posljednja struktura ili institucija koja stavlja u sporedni položaj već postojeće pastoralno djelovanje prije svega u župnoj zajednici, nego želi biti jedan različiti oblik pastoralnoga djelovanja u zajednici vjernika i u odnosima između različitih župnih službi.

1. Pravno-konstitutivni elementi *pastoralnih jedinica*

Pastoralne jedinice označuje združivanje više bližih župa i pastoralnu suradnju koju župe namjeravaju ostvariti kao zajednice vjernika. Riječ je o ostvarivanju jedinstva, zajedništva, združenosti u pastoralu s obzirom na subjekte pastoralnih aktivnosti, strukture i institucije različitih zajednica i suradničko posti-

⁵ Usp. SC, 42; LG, 26; 28; AG, 37.

⁶ Usp. G. TRAVISAN, *Forme di collaborazione ineparrocchiale secondo il Codice*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale* 9 (1996) str. 165.

⁷ Termin *pastoralne jedinice* ponekad dolazi zamijenjen i drugom terminologijom npr.: *pastoralni centri*, *međuzupni pastoral*, *pastoralne zone*, *vikarijat kao bazna pastoralna jedinica*. Najčešće se upotrebljava termin *pastoralne jedinice*, posebno u pravno-pastoralnoj literaturi. Usp. V. GROLLA, *Unità pastorali nel rinnovamento della pastorale parrocchiale*, Dehoniane, Roma 1996., str. 9.

⁸ O nastajanju termina, te o raširenosti *pastoralnih jedinica* u Italiji i Njemačkoj usp. G. CAPRARO, *Unità pastorali tra sociologia e teologia*, u: *Il Regno – Attualità* 38 (1993), str. 629-630; S. LANCA, *La nube e il fuoco*, Dehoniane, Roma 1995, str. 114-118. U 39 biskupija *Talijanske biskupske konferencije* *pastoralne jedinice* su pravno i pastoralno zaživjele i na dobrom su putu daljnjeg razvoja, usp. S. GANDOLA, *Cammino di avvio nelle diocesi*, u: V. GROLLA, *Unità pastorali nel rinnovamento della pastorale parrocchiale*, Dehoniane, Roma 1996., str. 123-148. O problemima *pastoralnih jedinica* u Francuskoj usp. D. VIVIAN, *Il problema delle unità pastorali nella chiesa francese*, u: AA. VV. *Unità pastorali. Verso un novo modello di parrocchia?*, Dehoniane, Roma 1994., str. 81-90.

zanje svrha istim sredstvima. Osim potrebe organizacije i usklađivanja pastoralnih aktivnosti termin *pastoralne jedinice* označuje i potrebu održavanja socijalnog i civilnog konteksta u koji se smješta djelovanje Crkve i vjernika⁹.

U brojnim zakonodavnim tekstovima krajevnog prava¹⁰ *pastoralne jedinice* su prikazane kao usklađen oblik pastoralne suradnje između više bližih župa čije djelovanje treba biti promovirano, predstavljeno i institucionalno priznato od mjerodavne crkvene vlasti. Interventom mjerodavne crkvene vlasti daje se pastoralnim jedinicama pravna forma. Jedinstvene definicije pastoralnih jedinica u pravnoj i pastoralnoj literaturi ne nalazimo¹¹. Interpretacijom pojedinih izvora krajevnog prava¹² i oblicima zajedničkog pastoralnog djelovanja kako ih donosi važeći *Zakonik*¹³ *pastoralne jedinice, možemo definirati*¹⁴ *kao zajedništvo župa ili kršćanskih zajednica jednog homogenog teritorija, stalno ustanovljeno za usklađenu pastoralnu suradnju, povjereno skrbi jednog ili više svećenika, u suradnji đakona, posvećenih osoba i vjernika laika, pod vlašću dijecezanskog biskupa.*

⁹ Usp. A. MONTAN, *Unità pastorali: contributo per una definizione*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale* 9 (1996) str. 156-157.

¹⁰ Usp. S. POLETTO, *Chiamati per stare insieme. Le unità pastorali un volto nuovo della nostra Chiesa*. (Lettera pastorale ai Sacerdoti, Diaconi, Religiose e Fedeli laici per la presentazione delle Unità Pastorali e l'indizione della visita pastorale), Asti 1992., str. 13-14; C. M. MARTINI, *Le unità pastorali*. (Omelia del Cardinale Arcivescovo nella Messa crismale del giovedì santo), Centro Ambrosiano, Milano 1994., str. 22; DIOCESI DI MILANO, *Sinodo 47°*, dio II., pog. 7°, br. 155-160, Centro Ambrosiano, Milano 1995., str. 207-211; DIOCESI DI VICENZA, *25° Sinodo Diocesano – 1984/1987. Documento conclusivo*, Vicenza 1987., br. 50; P. NONIS, *La costituzione delle Unità Pastorali. Orientamenti e proposte operative*, Vicenza 1992., str. 3-4. DIOCESI DI NOVARA-CONSIGLIO PRESBITERALE, *Documento sulle unità pastorali*, u: *Rivista della Diocesi di Novara* 2 (1993) str. 92; S. GORETTI (Vescovo di Assisi – Nocera Umbra – Gualdo Tadino), *Per una pastorale d'insieme. Le unità pastorali (11 agosto 1992)*, Assisi 1992., str. 13-14.

¹¹ Usp. CENTRO STUDI E DOCUMENTAZIONE DIOCESI DI TORINO, *Per avviare il cammino delle unità pastorali*, u: *Orientamenti pastorali* 51 (2003) str. 66; G. CAPRARO, *«Unità pastorali» tra sociologia e teologia*, u: *Il Regno* 38 (1993) str. 629.

¹² Usp. DIOCESI DI MILANO, *Sinodo 47°*..., str. 207; DIOCESI DI NOVARA-CONSIGLIO PRESBITERALE, *Documento sulle unità pastorali*..., str. 92; DIOCESI DI VICENZA, *25° Sinodo Diocesano – 1984/1987*..., br. 50; S. GORETTI (Vescovo di Assisi – Nocera Umbra – Gualdo Tadino), *Per una pastorale d'insieme*..., str. 13-14; S. POLETTO, *Chiamati per stare insieme*..., str. 13-14.

¹³ ZKP-1983, kan. 374, § 2; 517, §§ 1-2; 526, § 1; 545, § 2.

¹⁴ Nije na odmet podsjetiti na opomenu rimskog pravnika *Juvenala* (I. st. pos. Krista): *«Omnia definitio in iure civili periculosa»*. (*Digesta*, I. 17, *De diversis regulis iuris antiqui*, 202). Također i u pozitivnoj kanonskoj znanosti zanimanje je više okrenuto prema onome što je pravo (*qui sit iuris*) nego prema onome što je pravo u sebi (*quid ius?*).

1.1. Pastoralno djelovanje u više župa ili homogenom području

Župe stavljene u iskustvo pastoralnih jedinica, bilo one male ili velike brojem ili teritorijem ne ukidaju se, već postaju oživljene i odgovorne. Pastoralne jedinice moraju naprotiv prezentirati elemente vlastite identiteta župe tj. mora biti zajednica vjernika koja naviješta riječ, sposobna slaviti Euharistiju, živjeti ljubav i koja ima ustanovljene operativne organizme kao što su župna vijeća, i zagarantirane minimalne pastoralne aktivnosti¹⁵.

Voditelja pastoralne jedinice, kojemu se povjerava bilo cjelovita bilo djelomična briga za duše, uvodi u službu dijecezanski biskup ili njegov delegat, a opseg njegove odgovornosti mora biti pobliže određen dekretom imenovanja ili općenito statutom biskupijske sinode¹⁶. U odsutnosti prezbitera pastoralnu jedinicu može voditi osoba odgovorna za zajednicu vjernika. Odgovorni za zajednicu mogu biti đakon, posvećena osoba ili vjernik laik koji moraju imati tražene kvalitete: priznato svjedočanstvo crkvenog života, raspoloživost za službu, sposobnost organizacije zajednice i promicanja pastoralne suradnje¹⁷.

Pastoralna jedinica ili zajedništvo više župa mora imati i *zajednički savjetodavni organizam* koji uprisutnjuje i koordinira cjelokupni pastoral u pastoralnoj jedinici. Zajednički savjetodavni organizam mora biti sastavljen, osim od svećenika i đakona i od članova pastoralnih vijeća različitih župa ili njihovih zastupnika, kao i od odgovornih vjernika laika koji nemaju cjelovitu brigu za duše tj. nisu obilježeni svećeničkim biljegom. Obvezujuće je da mjesna župna vijeća budu informirana o zajedničkim pitanjima kao i o onim pitanjima o kojima se raspravljalo na sjednicama. Posebnu pažnja treba posvetiti uređenju ekonomskog vijeća pastoralnih jedinica¹⁸.

S pravne strane ne isključuje se mogućnost da se u jednu župu ujedini više župa¹⁹, tako da *dekanat*, *pastoralna zona*, *pastoralna jedinica* ili drugi oblici nadžupne suradnje budu *župe budućnosti*²⁰ s bitnim elementima koji označuju pastoralne jedinice tj. obnovljena vizija Crkve, novo otkrivanje dostojanstva i odgovor-

¹⁵ Usp. A. MONTAN, *Unità pastorali: contributo per una definizione...*, str. 157.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Usp. G. S. SARTORI, *La cura pastorale della parrocchia non affidata al sacerdote*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale* 9 (1996) str. 177-187. S obzirom na kriterije izbora župnog pastoralnog suradnika usp. A. BATTISTI, *Il coordinatore parrocchiale*, u: *Il Regno* 42 (1997) str. 542.

¹⁸ Usp. CEI, *Istruzione in materia amministrativa*, br. 84, EDB, Bologna 1992., str. 70; A. MONTAN, *Unità pastorali: contributo per una definizione...*, str. 157.

¹⁹ DIOCESI DI MILANO, *Sinodo 47*, br. konst. 160, § 1, str. 221.

²⁰ Usp. DIOCESI DI TRENTO, *La famiglia di Dio sulle strade dell'uomo. Costituzioni sinodali*, Edizione diocesane – Sezione pastorale br. 14, Trento 1986., br. konst. 57-58, str. 51-52.

nosti svih vjernika u izgradnji zajednice vjernika, novo vrednovanje svih crkvenih službi.

Za uspješnost pastoralnog djelovanja potrebno je ponekad redefinirati župne i nadžupne teritorijalne konfiguracije. Područna organizacija Crkve mora biti, što je više moguće, bliža zajednici vjernika. Pastoralne jedinice smjeraju k tome cilju, a sa svojom geografskom konfiguracijom pokazuju odnos Crkve sa zajednicom ljudi, te njezino smještanje u plan spasenja²¹. Kriteriji određivanja homogenosti područja pastoralnih jedinica mogu biti mnogostruki: prostranost područja, broj stanovnika, povijest župnih zajednica, organizacija građanskog života, homogenost stanovništva s obzirom na kulturnu, građansku, društveno-ekonomsku razinu, stvarnost župnih struktura, prisutnost službenika laika²².

1.2. Trajno ustanovljene za usklađenu pastoralnu suradnju

Ustanovljenje pastoralnih jedinica mora se odvijati u fazama: a) *pripremna faza* ili pokusno vrijeme; b) *faza ustanovljenja* ili neodređeno vrijeme. Korisno je predvidjeti vremenska vrednovanja prihvaćenih rješenja što koristi dobrobiti vjernika u kontekstu zajedništva i usklađivanju pastoralnog djelovanja.

Zakonik određuje da je zadaća dijecezanskog biskupa osnivati, ukidati i obnavljati župe, koji neka ne osniva, ne ukida i znatnije ne obnavlja, osim pošto se posavjetovao s prezbiterkim vijećem (kan. 515, § 2). O osnivanju, ukidanju i obnovi pastoralnih jedinica *Zakonik* izričito ne govori, ali ista zadaća dijecezanskog biskupa proizlazi i za ostale ustanove partikularne Crkve²³ iz kojih se ne može isključiti osnivanje pastoralnih jedinica. Kod osnutka pastoralnih jedinica, osim s prezbiterkim vijećem, dijecezanski biskup trebao bi se posavjetovati i s biskupijskim pastoralnim vijećem²⁴. Dekretu ustanovljenja pastoralnih jedinica prethodi intenzivna faza savjetovanja, senzibilizacije, produbljanja, tj. moraju se informirati zainteresirane župne zajednice, župna pastoralna i ekonomska vijeća, ustanove posvećenog života prisutne na području, laička društva, službenici cjelovite brige za duše (tj. dekan i svi svećenici dekanata).

Kod osnivanja pastoralnih jedinica posebnu pažnju treba posvetiti danim zakonitostima na građanskom području, jer jasna i organizirana težnja svih struktu-

²¹ O odnosu između Crkve i zajednice ljudi, te o ostvarenju Crkve u mjestu usp. J. M. TILLARD, *L'église locale. Ecclésiologie de communion et catholicité*, Les Editions du Cerf, Pariz 1995., str. 42-56.

²² Usp. A. MONTAN, *Unità pastorali: contributo per una definizione ...*, str. 158.

²³ Usp. ZKP-1983, kan. 368-369.

²⁴ Usp. ZKP-1983, kan. 511-514; A. MONTAN, *Unità pastorali: contributo per una definizione ...*, str. 159.

ra k istom cilju dovodi do bržeg prihvaćanja i ostvarenja viših ciljeva²⁵. Pastoralne jedinice nisu i ne mogu biti samo sredstvo organizacije već su potreba partikularne Crkve koja je stvarnost zajedništva. Župa ne ostvaruje u sebi cijelu stvarnost Crkve²⁶ i radi različitih vidova nije dovoljno opširna. Odavde proizlazi potreba *usklađene* suradnje što znači da se djeluje združeno, prema prilikama i položaju svakoga, kako zaređenih službenika tako i svih drugih vjernika laika.

Dodirne točke za određivanje zajedničkog pastoralnog djelovanje između različitih župa pastoralne jedinice mogu biti slijedeće: kriteriji i inicijative za djelotvorniji navještaj, vrijeme i načini pastoralna sakramenata, satnica slavljenja sakramenata, programi pastoralna mladih i obitelji, formacija pastoralnih suradnika, priprema zaručnika, volonterske inicijative, odnosi s civilnim društvom. Ovim se mogu pridodati i izmjene iskustva i pomoći između različitih župa, suradnja između klerika, laika i posvećenih osoba, promicanje pastoralnih aktivnosti više župa, koordiniranje ili jednoobraznost službi (caritas, volonterstvo ...) koje nisu djelotvorne ako su previše razdijeljene²⁷.

1.3. Povjerenost službenicima cjelovite brige za duše

Kao što je biskupija i župa, isto tako je i pastoralna jedinica organska zajednica, budući da je ustrojena od zaređenih službenika i drugih vjernika laika²⁸. Iz kan. 150 i 151 razabire se da postoje službe koje traže, i druge službe koje ne traže cjelovitu *skrb za duše*²⁹, i da u istoj skrbi za duše može biti punina službe koja se ne povjerava uvijek i svim službama. Prema kan. 150 služba koja je povezana s cjelovitom brigom za duše, a za koju se traži vršenje svećeničkog reda, ne može biti valjano povjerena onome koji još nije zaređen za svećenika.

²⁵ MONTAN, *Unità pastorali: contributo per una definizione ...*, str. 159.

²⁶ Usp. SC, 42.

²⁷ DIOCESI DI MILANO, *Sinodo 47*, konst.159, § 2, str. 210. A. MONTAN, *Unità pastorali: contributo per una definizione...*, str. 159.

²⁸ IVAN PAVAO II, Apostolska pobudnica *Chistifideles laici*, br. 26, KS, Zagreb 1998.

²⁹ Usp. P. R. SPIAZZI, *Teologia pastorale odegetica. La cura d'anime nella comunità cristiana*, sv. III, Marietti, str. 131-132. Izričaj *briga za duše* je tradicionalan i tehnički. U ZKP-1983 spominje se u kanonima: 150; 757; 771; 922; 986, § 1; 1003, § 2. Više od izričaja briga za duše *Zakonik* spominje isto značenje u terminu *pastoralna briga*. Pojam *pastoralna briga* odnosi se na kompleksnost pastoralnih aktivnosti i vlasti koje su institucionalno pridodane onima koji imaju odgovornost zajednice osobito biskupije (kan. 383, § 1; 885, § 1; 414) i župe (kan. 374, § 2; 515-517; 519; 620, § 1; 521, § 2; 526; 527, § 1; 528-530; 534; 536, § 1; 535). U *Zakoniku* terminom preuzima i druga značenja (kan. 564; 566, § 1; 792; 813; 1063-1064; 258; 1032, § 1). Usp. A. MONTAN, *I soggetti dell'azione pastorale nella comunità parrocchiale*, u: *Orientamenti pastorali* 43 (1995) str. 19.

Cjelovita briga za duše, tj. red prezbiterata *ad validitatem* izričito se traži u *Zakoniku* za službu župnika³⁰, župnog vikara³¹, upravitelja župe³² i za svećenike kojima je povjerena *in solidum* pastoralna skrb za župu ili za više župa zajedno³³. Primanje reda prezbiterata i kanonsko povjeravanje službe osposobljava službenike cjelovite brige za duše za izvršavanje službe naučavanja, posvećivanja i upravljanja³⁴. Red prezbiterata kvaliteta je koja je apsolutno potrebna i izričito se traži za valjano povjeravanje službi cjelovite brige za duše. Ta kvaliteta zajedno s općim kvalitetama (ljudskim, naravnim, moralnim, intelektualnim i duhovnim)³⁵ nezaobilazna je za kanonsko povjeravanje crkvenih službi, stavljajući označene i imenovane osobe u trostruki odnos: s biskupom, s prezbiterima i s vjernicima laicima³⁶.

Prezbiterij pastoralne jedinice može biti organiziran na različite načine. Važeći *Zakonik* predviđa neke rješenja: a) grupa svećenika može *in solidum* upravljati s više župa (kan. 517, § 1), potpomognuta suradnicima i pomoćnicima; b) jednom župniku može biti povjereno vodstvo više bližih župa (kan. 526, § 2), i u tom slučaju župniku pomažu suradnici i pomoćnici; c) u skladu sa kan. 517, § 2 jedan svećenik, s vlašću i ovlašću župnika, može upravljati jednom ili više župnih zajednica, a njemu je pridružen đakon ili osoba koja nema svećenički biljeg ili zajednica osoba; d) jedan župni vikar može u više župa pastoralno djelovati u određenom sektoru, na taj način pomaže župnicima (kan. 545, § 2)³⁷.

Suradnja između službenika cjelovite brige za duše treba se odvijati prema prilagodbama mjesne Crkve, a trajna je okupacija da za svaku župnu zajednicu

³⁰ ZKP – 1983, kan. 521, § 1: »Ut quis valide in parochum assumatur, oportet sit in sacro presbyteratus ordine constitutus«. Usp. F. COCCOPALMERIO, *La parrocchia...*, bilješka 3, str. 148.

³¹ ZKP – 1983, kan. 546: »Ut quis valide vicarius paroecialis nominetur, oportet sit in sacro presbyteratus ordine constitutus«. Prema kan. 545 i 548 služba župnog vikara kao i služba župnika sadržava cjelovitu brigu za duše. Usp. ZKP-1983, kan. 150; A. LONGHITANO, *L'amministratore e i vicari parrocchiali*, u: *Studi giuridici* 43 (1997) str. 191; L. CHIAPPETTA, *Manuale di parroco*, Dehoniane, Bologna 1996, str. 144.

³² ZKP – 1983, kan. 539: »(...) ab Episcopo diocesano quam primum deputetur administrator paroecialis, sacerdos scilicet qui parochi vicem suppleat ad normam can. 540«. Usp. A. LONGHITANO, *L'amministratore e i vicari parrocchiali...*, str. 187.

³³ ZKP – 1983, kan. 517, § 1: »Ubi adiuncta id requirant, paroeciae aut diversarum simul paroeciarum cura pastoralis committi potest pluribus in solidum sacerdotibus...«.

³⁴ Usp. ZKP – 1983, kan. 1008; *LG*, 10, 11, 20, 27; *PO*, 2, 5, 7, 12, 18.

³⁵ Usp. J. GARCÍA MARTÍN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici...*, str. 540-543.

³⁶ Usp. G. AGRESTI, *Il ministero e la vita sacerdotale*, u: *Orientamenti pastorali* 2 (1966) str. 29-31.

³⁷ Usp. A. MONTAN, *Forme istituzionali di cooperazione tra parrocchie di un medesimo territorio e »unità pastorali«*, u: *Unità pastorali. Verso un nuovo modello di parrocchia?*, Dehoniane, Roma 1994, str. 57-76.

bude odgovoran jedan službenik. U pastoralnoj jedinici posebno treba voditi računa o osobnosti i sposobnostima svećenika, kao i o njihovoj formaciji. Postoji svijest da prezbiter ne može postati stranac vjernicima kojima je pozvan služiti s *pastoralnom ljubavlju*³⁸. U pripremnoj i trajnoj formaciji prezbitera traži se da se stavi naglasak na zajedničko promišljanje i djelovanje, na pripadnost prezbiteriju, konkretnost ostvarenja svećeničkog bratstva, zajednički život (molitva, planiranje, zajednička kuća ...). Predviđa se imenovanje, sa strane biskupa, između svećenika jednog moderatora, koji ima zadaću da koordinira život pastoralne jedinice, u bratskoj odgovornosti s ostalim prezbiterima koji vrše službe i dužnosti u pastoralnoj jedinici.

1.4. Podržani od đakona, posvećenih osoba i vjernika laika

S obzirom na prijašnji *Zakonik*, važeći *Zakonik* u kan. 517, § 2 predviđa mogućnost da se u nedostatku svećenika župa i pastoralna briga može povjeriti đakonu ili drugoj osobi koja nema svećeničkog biljega ili zajednici osoba, postavljajući ipak nekog od svećenika s vlašću i ovlastima župnika.

Đakoni, ojačani sakramentalnom milošću, služe Božjem narodu u zajednici s biskupom i njegovim svećenstvom u službi liturgije, propovijedanja i ljubavi (caritas). Đakoni mogu sudjelovati u životu pastoralne jedinice u granicama svoje kompetencije³⁹. Služba je đakona »svečano dijeliti krštenje, čuvati i dijeliti Euharistiju, u ime Crkve prisustvovati ženidbi i blagoslivljati je, nositi popudbinu umirućima, čitati vjernicima Sveto pismo, poučavati i poticati narod, predvoditi bogoslužje i molitvu vjernika, dijeliti blagoslovinu, voditi obred sprovoda i pokopa«⁴⁰. Privilegirana je prisutnost i aktivnost đakona u župi bez župnika⁴¹.

Posvećene osobe snagom svoje posvete Bogu na osobit način svjedoče evanđelje, a biskup ih može na prikladan naći uzeti za pomoć u naviještanju evanđelja⁴². U uvjetima i potrebama partikularne Crkve korisno je da biskup pastoralnu brigu povjeri posvećenim osobama⁴³. Povjeravanje župe koja je lišena župnika nije u suprotnosti s pozivom posvećenih osoba, jer u ustanovama koje

³⁸ PDV, 23

³⁹ Usp. G. S. SARTORI, *La cura pastorale della parrocchia...*, str. 177-179.

⁴⁰ LG, 29

⁴¹ Usp. F. FRISINA, *L'esperienza di un diacono responsabile di una comunità in diocesi di Oppido*, u: AA. VV. *Unita pastorali-Verso un modelo di parrocchia*, Roma 1994., str. 129-130.

⁴² Usp. ZKP-1983, kan. 758

⁴³ Usp. G. S. SARTORI, *La cura pastorale della parrocchia...*, str. 180.

se posvećuju djelima apostolata apostolska djelatnost pripada samoj njihovoj naravi. Stoga se sav život članova prožima apostolskim duhom, a sva apostolska djelatnost oblikuje redovničkim duhom⁴⁴.

Osim u kan. 517, § 2, *Zakonik* u različitim kontekstima poziva i na mogućnost suradnje i sudjelovanja u pastoralnoj brizi vjernika laika koji nemaju svećeničkog biljega⁴⁵. Vjernik laik u pastoralnoj jedinici ne može se smatrati kao običan suradnik župnika ili ostalih prezbitera, već kao vjernik laik koji je snagom svoga misijskog poziva ukorijenjen u sakramentima kršćanske inicijacije i pozvan preuzeti pastoralne službe (određene pravom) u kršćanskim zajednicama, u zajedništvu sa zaređenim službenicima iz reda prezbiterata i đakonata⁴⁶. Kad »potreba ili crkvena korist to zahtijevaju, pastiri mogu, u skladu s propisima općeg prava, povjeriti vjernicima laicima neke zadaće koje su u mjerodavnosti njihove pastirske službe, ali koje ne traže sakramentalni biljeg reda«⁴⁷. Obveza je Crkve promovirati laičke službe, bilo unutar župnih zajednica bez rezidirajućeg prezbitera, bilo unutar župnih zajednica u kojima postoje službenici cjelovite brige za duše. Oblici pastoralnih službi mogu biti različiti: služba zajedničke animacije, služba Riječi i molitve, služba ljubavi i animacija misija⁴⁸.

Dijecezanski biskup u dekretu imenovanja dužan je đakonima, posvećenim osobama, vjernicima laicima odrediti obveze i prava, kao i obveze i prava svećenika s vlašću i ovlastima župnika. Da bi se suradnja između đakona, posvećenih osoba, vjernika laika i zaređenih službenika prikladno primjenjivala u ministerijalnom pastoralu, potrebno je izbjeći pastoralna zastranjenja i stegovne zloupotrebe, moraju biti jasna doktrinarna načela i da se, prema tome, svjesnim odredbama promiče u čitavoj Crkvi pažljiva i pravna primjena važećih propisa, ne proširujući i ne zloupotrebljavajući pojam posebnih slučajeva na one slučajeve koji se ne mogu suditi kao *posebni*⁴⁹.

---

⁴⁴ Usp. ZKP-1983, kan. 675, § 1; PC, 5, 10. O poslanju posvećenih osoba usp. J. BEYER, *La Chiesa si interroga sulla vita consacrata*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale* 6 (1993) str. 363 i sl., posebno str. 374-379. O. O. GIRARDI, *Vita consacrata e Chiesa locale*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale* 6 (1993) str. 388-402. S. RECCHI, *La missione della vita consacrata nella Chiesa missione*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale* 6 (1993) str. 403-411.

⁴⁵ Usp. ZKP-1983, kan. 225, § 1; 228, § § 1-2; 229; 230 § § 2-3; 231, § 1; 861, § 2; 910, § 2; 943; 1112.

⁴⁶ Usp. AA, 24.

⁴⁷ IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica *Chistifideles laici*, br. 23, KS, Zagreb 1998.

⁴⁸ Usp. A. MONTAN, *Unità pastorali: contributo per una definizione...*, str. 161.

⁴⁹ KONGREGACIJA ZA KLER I OSTALE, *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi*, KS, Zagreb 1998., str. 20.

U pravno-pastoralnoj literaturi pastoralnu službu predviđenu u kan. 517, § 2 nalazimo pod pojmom *župni koordinator*⁵⁰. S obzirom na kan. 517, § 2 ispravnije je upotrebljavati termin *župni pastoralni suradnik*, nego *župni koordinator* na što upućuje i spomenuti *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi* u članku 1, § 3.

1.5. Pastoralno djelovanje pod vlašću dijecezanskog biskupa

U partikularnoj Crkvi biskup je vidljivo počelo i temelj jedinstva⁵¹. Biskupija kao dio Božjega naroda povjerava se na pastoralnu brigu biskupu u suradnji s prezbiterijem, tako da, prijavljujući uza svojeg pastira koji ga po evanđelju i euharistiji sabire u Duhu Svetom, tvori partikularnu Crkvu⁵².

Pastoralne aktivnosti pod vlašću dijecezanskog biskupa očit su uvjet ustanovljenja i cjelovite pastoralne brige u pastoralnim jedinicama. Aktivna prisutnost biskupa u pokretanju zajedničkog pastoralnog djelovanja garancija je njihova razvoja. Nesumnjivo da biskupska služba nosi cjelovitu brigu za duše za dio Božjega naroda povjeren njegovoj brizi. Biskup, pastir svih vjernika i svih župnih zajednica u partikularnoj Crkvi⁵³, pastir je Božjeg naroda na području pastoralne jedinice. U pastoralnim aktivnostima dijecezanski biskup nije uključen direktno već ih ostvaruje u suradnji prezbiterija, na poseban način suradnjom župnika, župnih vikara, upravitelja župa, svećenika *in solidum*⁵⁴. Potreba suradnje

⁵⁰ O liku *župnog koordinatora* usp. A. BATTISTI, *Il coordinatore parrocchiale...*, str. 538-543. *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi* u član. 1, § 3 ističe potrebu za upotrebom odgovarajuće terminologije: »Vjernik laik može dobiti opći naziv izvanrednog služitelja samo ako ga je i kada ga je mjerodavna vlast pozvala da ispuni zadaće, ali samo kao zamjena, kako je propisano u kan. 230, § 3 i u kan. 943 i 1112. Naravno, može se koristiti konkretni termin kojim je kanonski imenovana povjerena služba, kao npr. kateheta, akolita, čitač, itd. Privremeno ovlaštenje u liturgijskim činima, koje predviđa kan. 230, § 2, ne daje posebni naziv vjerniku laiku. Zbog toga nije dopušteno da se vjernicima laicima nazivaju na primjer, *pastirom*, *kapelanom*, *koordinatorom*, *moderatorom* ili drugim nazivima koji bi mogli, na bilo koji način, pomiješati njihovu ulogu s ulogom pastira, koje je samo biskup i svećenik«. KONGREGACIJA ZA KLER I OSTALE, *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi*, član. 1, § 3, KS, Zagreb 1998., str. 23-24.

⁵¹ *LG*, 23.

⁵² *ZKP-1983*, kan. 369.

⁵³ *II. Vatikanski sabor* o liku biskupa u partikularnoj Crkvi izlaže: »Njima je potpuno predana pastirska služba ili redovita i svagdanja briga za njihovo stado, i nemaju se smatrati namjesnicima Rimskog Biskupa, jer imaju svoju posebnu vlast i opravdano se nazivaju poglavicama naroda kojima upravljaju.« *LG*, 27. Sabor se tako ne ograničava na jednostavnu potvrdu principa već iznosi lik biskupa kao oca i pastira biskupijske obitelji. Ta je potvrda ne samo teološkog značenja već i specifično pastoralnog značenja. Usp. G. CONCETTI, *La parrocchia del Vaticano II*, Ancora, Milano 1967., str. 60-64.

⁵⁴ *CD*, 30; G. CONCETTI, *La parrocchia del Vaticano II...*, str. 87.

što proizlazi iz kan. 519 ne umanjuje cjelovitu brigu za duše župnog prezbiterija, ni zadaće koji imaju đakoni kao ni pomoći koju pružaju vjernici laici, već ostvaruje trostruku službu dijecezanskog biskupa⁵⁵ koju je primio biskupskim posvećenjem⁵⁶.

Na temelju biskupskog posvećenja i kanonskim preuzimanjem službe biskupska služba u partikularnoj Crkvi, pastoralnoj jedinici ili u župnoj zajednici nosi cjelovitiju brigu za duše od one koju vrše ostali službenici cjelovite brige za duše⁵⁷ (župnik, župni vikar, upravitelj župe, svećenici *in solidum*).

2. Kanonski oblici *pastoralnih jedinica*

Osnovni oblik pastoralnih jedinica je sam *dekanat*⁵⁸. Da bi se zajedničkim djelovanjem promicala pastoralna briga, kan. 374, § 2 određuje da se više bližih župa može povezati u *posebne skupine*, kao što su dekanati. Važeći *Zakonik* u definiciji dekanata upotrebljava terminologiju *povezivanja više župa*, a ne *podjelu biskupije* na različite dijelove ili župe kao što je bilo svojstveno prijašnjem *Zakoniku*⁵⁹.

Dekret o pastirskoj službi biskupa *Chistus Dominus*⁶⁰, kao i Direktorij za pastoralnu službu biskupa *Ecclesiae Imago*⁶¹ ističu da je dekanat jedna od mogućih struktura koja treba omogućiti suradnju između župa, mjesto zajedništva i izmjenne iskustava između pastoralnih djelatnika čije je djelovanje okrenuto prema združenim pastoralnim aktivnostima. Dugo povijesno postojanje dekanata oblikovalo je dekanat kao već dokazano mjesto u kojem se susreće sociološki i eklezijalno homogena zajednica s međusobnim odnosima⁶².

Važeći *Zakonik*, u kojem je definiran dekanat kao mjesto suradnje i povezivanja više župa jasnije izlaže i obveze dekana. Kan. 555, § 1, 1°, navodeći tradicionalne obveze dekana, nabraja kao prvo pravo i obvezu »promicati i usklađi-

⁵⁵ O trostrukoj službi naučavanja, posvećivanja i upravljanja biskupa usp. A. LONGHITANO, *I Vescovi*, u: *Il diritto nel ministero della Chiesa*, PUL, Roma 1990², str. 379-382.

⁵⁶ Biskupi samim biskupskim posvećenjem primaju sa službom posvećivanja i službe naučavanja i upravljanja, koje se ipak po svojoj naravi mogu vršiti samo u hijerarhijskom zajedništvu s glavom i udovima Biskupskog zbora. Usp. *ZKP-1983*, kan. 375, § 2.

⁵⁷ A. LONGHITANO, *I Vescovi*..., str. 378.

⁵⁸ Usp. *ZKP-1983*, kan. 374, § 2. F. COCCOPPALMERIO, *La parrocchia tra...*, str. 145.

⁵⁹ Usp. *CIC-1917*, kan. 217, § 1: »Episcopus territorium suum in regiones seu districtus, pluribus paroeciis constantes, distribuat, qui veniunt nomine vicariatus foranei, decanatus, arcipresbyteratus, etc. § 2: Si haec distributio, ratione circumstantiarum, videatur impossibilis aut inopportuna, Episcopus consulat Sanctam Sedem, nisi ab eadem iam fuerit provisum.

⁶⁰ *CD*, 30.

⁶¹ *EI*, 184.

⁶² Usp. G. TRAVISAN, *Forme di collaborazione interparrocchiale ...*, str. 166.

vati zajedničku pastoralnu djelatnost u dekanatu«. Dekanat ne sačinjava jednu zajednicu vjernika, s glavom dekanom, smještenu u sredinu između župa i biskupije, nego je više struktura suradnje preko koje »dolazi izvršeno dobro što ga po sebi ne nosi svaka župa prepuštena samoj sebi«⁶³. *Zakonik* u duhu povezivanja više župa ne daje dekanu hijerarhijsku superiornost nad drugim župnicima, nego vrednuje *karizmatске* elemente prokušnosti i ugleda, djelotvornosti zajedničkog koordiniranja, insistirajući manje na administrativnim i činovničkim elementima. To isto potvrđuje i način imenovanja dekana. Kan. 553, § 2 određuje da dekana imenuje dijecezanski biskup, pošto se posavjetuje, prema svojem razboritom sudu, sa svećenicima koji obavljaju službu u dotičnom dekanatu, osim ako se krajevnim pravom određuje što drugo⁶⁴. Savjetovanje sa svećenicima potvrđuje, sa strane drugih svećenika, dekanove osobite ljudske i službene kvalitete koje ga osposobljavaju za upravljanje zajedničkim pastoralnim aktivnostima župa i potvrđuju mu ugled za ostvarivanje moguće suradnje.

Zakonik ostavlja krajevnom pravu određivanje najuspješnijeg modela suradnje između župa dekanata. Osim dekanata *Zakonik* otvara mogućnost zajedničkog pastoralnog djelovanja u više župa i drugim strukturama predviđenim u kan. 517, § 1; 517, § 2; 526, § 1; 545, § 2. Na temelju spomenutih kanona može se govoriti o kanonskim oblicima mogućih pastoralnih jedinica: a) više župa povjereno *in solidum* grupi svećenika (kan. 517, § 1); b) više susjednih župa povjereno istom župniku (kan. 526, § 1); c) župni vikar postavljen na više župa za određeni pastoralni sektor (kan. 545, § 2); d) jedna (ili više župa) povjerena svećeniku s vlašću i ovlastima župnika uz sudjelovanje đakona ili posvećenih osoba ili vjernika laika (kan. 517, § 2).

2.1. Više župa povjereno *in solidum* (kan. 517, § 1)

Važeći *Zakonik* u kan. 517, § 1 predviđa jedan novi lik župnika: nekolicina svećenika⁶⁵ kojima se *in solidum* povjerava jedna ili više župa. U prijašnjem *Zakoniku* takav lik župnika nije postojao, niti je postojala zakonska normativa⁶⁶.

⁶³ A. MONTAN, *Forme di cooperazione tra parrocchie di un medesimo territorio ...*, str. 54.

⁶⁴ Usp. *Statut o dekanskoj službi u Nadbiskupiji Zagrebačkoj*, član. 4-7, u: *Službeni vjesnik zagrebačke nadbiskupije* 88 (2001) str. 113.

⁶⁵ *Zakonik* ne govori ništa o broju članova grupe, najmanje bi mogla biti dva ili tri člana. Univerzalni zakonodavac broj članova grupe tako ostavlja stvarnoj potrebi pastora i konkretnoj otvorenosti svećenika za pastoralni rad u grupi. F. COCCOPALMERIO smatra da množinu svećenika treba držati i kada samo dvojica svećenika tvore grupu. Usp. F. COCCOPALMERIO, *La parrocchia...*, str. 132, J. C. PERISSET, *De officio parochi coetui...*, str. 371-372.

⁶⁶ Usp. *CIC-1917*, kan. 460, § 2. Neke primjere povjeravanje jedne župe župnicima nalazimo u prvom i drugom tisućljeću, usp. J. M. HUET, *Les nouvelles formes d'office curial (CIC kan. 517)*, str. 49-52.

U procesu kodifikacije važećeg *Zakonika* nastajao je u pastoralnoj praksi i lik župnika *in solidum*. U nekim se mjestima pokušala organizirati pastoralna briga za župu grupom svećenika koja je zamjenjivala tradicionalni lik župnika⁶⁷.

Zakonik o povjeravanju župe *in solidum* govori u četiri kanona: 517, § 1; 542; 543 i 544⁶⁸. Termini upotrijebljeni u ovim kanonima *simul* i *in solidum*⁶⁹ izlažu vlastitu narav prezbiterija župe ili župa, i izlažu, bilo odgovornost svakoga člana grupe, bilo suodgovornost i istaknutu i aktivnu suradnju svih članova u pastoralnoj brizi za povjerenu im župu ili župe. Grupa svećenika ne čini pravnu osobu, kao što ni župnik ne može biti pravna osoba⁷⁰. Isto tako pastoralna briga nije povjerena grupi kao takvoj nego *in solidum* svećenicima grupe. Svaki od svećenika član je grupe, postaje subjekt pastoralne službe vlastite župniku i ima osobnu odgovornost koja je zajednička za povjeravanje *in solidum*⁷¹.

Povjeravanje župe *in solidum* motivirano je suvremenom pastoralnom potrebom, i ima utemeljene teološke, ekleziološke i eshatološke motivacije⁷². U kan. 517, § 1 *Zakonik* ne donosi definiciju lika župnika *in solidum* već samo opisuje: »gdje okolnosti zahtijevaju, pastoralna briga za župu ili različite župe istodobno može se solidarno povjeriti nekolicini svećenika ...«. Riječ je o općoj normi, ali i o pravnoj iznimci. Kan. 517, § 1 ne iznosi koje su to okolnosti i granice povjeravanja, što znači da se župe mogu povjeriti *in solidum* zbog nedostatka klera, zajedničkog pastoralnog djelovanja, zajedničkog života svećenika⁷³.

⁶⁷ Usp. A. SPILLA, *L'affidamento della parrocchia in solidum*, PUL, Roma 2000, str. 145.

⁶⁸ O povjeravanju župe *in solidum* korisno se mogu čitati: MIRAS J., *El Ejercicio »in solidum« del ministerio parroquial*, u: *Jus Canonicum* XXIX (1989) 58, str. 483-502; PÉRISSET J. C., *De applicatione conceptus »in solidum« ad novam figuram officii parochi*, u: *Periodica de re morali, canonica, liturgica*, 73 (1984) str. 191-202; ISTI, *De officio parochi coetui presbyterorum »in solidum« concreditio*, u: *Periodica de re morali, canonica, liturgica*, 72 (1983) str. 357-385. SPILLA A., *L'affidamento della parrocchia »in solidum«*, PUL, Roma 2000; SCHAPPERT P., *Solidarische Pfarrseelsorge. Möglichkeit und Bewertung in der neuklassischen Kanonistik*, St. Ottilien 1991; TESTACCI B., *Il »Parroco solidale«*, u: *Settimana* 20 (1983) str. 4. J. BRKAN, *Pastoralna briga za župu ili više župa istodobno povjerena »in solidum sacerdotibus«*, u: *Vjesnik franjevačke provincije Presv. Otkupitelja Split*, 39 (1990) str. 33-37.

⁶⁹ *In solidum* znači da je svakom članu grupe svećenika služba župnika povjerena na način da je svatko izvršava nepodjeljivo i da jedan djeluje za sve. Usp. H. SCHMITZ, *Pfarrei und Gemeinde*, u: *Archiv für katalisches Kirchenrecht, mit besonderer Rücksicht auf die Lauder deutscher Zunge*, 148 (1979) str. 66.

⁷⁰ Usp. ZKP-1983, kan. 520, § 1.

⁷¹ Usp. A. SPILLA, *L'affidamento della parrocchia...*, str. 146-147.

⁷² Usp. R. A. DUFFY, *Team Ministry*, str. 640-641.

⁷³ B. Testacci drži da okolnosti povjeravanja župe ili župa *in solidum* mogu biti sljedeće: nedostatak klera, što je rješava ovakav način povjeravanja, u slučaju velikih župa proizlazi vrijednosti kao što su pastoralno jedinstvo, suodgovornost, specijalizacija djelatnika u određenom sektoru, međusobna izmjena iskustava, mogućnost rotacije u pastoralnim sektorima, zajednički život. Usp. B. TESTACCI, *Il Parroco Solidale*, u: *Settimana*, 20 (1983) 12, 4.

Grupi svećenika *in solidum* može se povjeriti istovremeno jedna ili više župa. Kan. 526, § 2 određuje: »neka u jednoj župi bude samo jedan župnik ili voditelj, prema odredbi kan. 517, § 1, a odbacuje se protivan običaj i opoziva se svaka protivna povlastica«. Povjeravanje župe *in solidum* nije u suprotnosti s općom odredbom (kan. 526, § 2) koja predviđa povjeravanje župe jednom župniku. Kanonska odredba zabranjuje da na području iste župe budu istovremeno dva ili više župnika ili u slučaju povjeravanja *in solidum* dva ili više *voditelja*. Odredbom kan. 526, § 2 pojašnjava se da voditelj grupe mora obvezno biti jedan svećenik⁷⁴.

Pastoralna briga povjerena *in solidum* nekolicini svećenika traži posebno produblјivanje da bi vršenje pastoralnih aktivnosti bilo optimalno. Aktualna kanonska normativa nameće pitanje oko odgovornosti vršenja službe župnika, tj. pripada li ta obveza grupi kao takvoj, ili nekom od svećenika grupe pojedinačno određenome. Obveze i prava kao i ovlasti vlastite župniku odnose se na sve članove grupe⁷⁵. Svaki svećenik koji čini grupu vrši službu župnika na potpun i cjelovit način. Svi su dužni vršiti sve zadatke, osim onih koji su rezervirani samo voditelju. Očito da se unutar grupe mora uspostaviti zajednički dogovor koji specificira obveze i funkcije župnika što ih moraju izvršiti pojedinačno. U tom smislu odgovornost postaje posljedično djelomična, ograničena u specifičnosti djelovanja. Svaki od članova grupe oslobođen je od onoga što pripada drugome i to predviđa sama kanonska normativa⁷⁶. Ako je odgovornost vršenja pastoralne brige *in solidum* osobna, i zajedničko djelovanje dolazi izvršeno u korist vjernika, tada u slučaju u kojem jedan od članova grupe, zbog bilo kojeg motiva ili razloga, manje izvrši svoje pastoralno djelovanje, svi ostali članovi mogu i moraju djelovati na mjesto drugih. Prije svega zadatak je voditelja, ako smatra korisnim, da za svakog člana grupe odredi tko će ga u pastoralnom sektoru stalno zamjenjivati⁷⁷. Vlast župnika *in solidum* je *redovita*, *vlastita*, jer po samom pravu služba župnika nije delegiranom. Svaki dakle od svećenika grupe ima ovlast ispovijedati, sudjelovati kod sklapanje sakramenta ženidbe, dati oprost prema pravnim odredbama⁷⁸.

Specifična funkcija povjerena je voditelju. Da bi jedna ili više župa mogle biti povjerene grupi svećenika *in solidum*, zakonodavac traži obvezu imenovanja voditelja. Njegova prisutnost traži *conditio sine qua non* može izvršiti solidarno

⁷⁴ Usp. A. SPILLA, *L'affidamento della parrocchia ...*, str. 155.

⁷⁵ Usp. ZKP-1983, kan. 519; 528 i sl.

⁷⁶ Usp. ZKP-1983, kan. 543, § 1.

⁷⁷ J. C. PERISSET, *De applicatione conceptus in solidum ad novam figuram officii parochi*, u: *Periodica de re morali, canonica, liturgica*, 73 (1984) str. 191-192.

⁷⁸ Usp. A. SPILLA, *L'affidamento della parrocchia...*, str. 164.

povjeravanje⁷⁹. Pravna odgovornost voditelja, određena je pravom: koordinirati pastoralno djelovanje grupe, bdjeti oko djelotvornog sudjelovanja svih članova sastavljenih *in solidum*⁸⁰, odgovarati pred biskupom za zajedničko pastoralno djelovanje grupe⁸¹, zakonito predstavljati župu ili župe, u pravnim pitanjima⁸², sastavljati i čuvati župne knjige. Voditelj mora voditi i uskladiti pastoralne aktivnosti, te odgovarati za iste pred biskupom. No, pred biskupom je voditelj dužan odgovarati samo za sva zajednička djelovanja, za djelotvorno sudjelovanje svih tj. vršenje službe župnika povjerene *in solidum* grupi. Svaki pojedinačni svećenik odgovoran je osobno kao i svaki pojedinačni župnik. Voditelj ne odgovara ni svećenicima kao takvima, već pastoralnim aktivnostima izvedenim *in solidum*. Za obveze i funkcije koje dolaze izvršene u zajedništvu, posebno kad djeluje *in solidum*, voditelju je potreban pristanak svih članova. Donesene odluke o pastoralnoj skrbi i aktivnostima, kao i o vršenju istih, dužan je u dogovoru s ostalim svećenicima ostvariti putem sastanaka⁸³.

Odnosi između voditelja i drugih svećenika grupe, osim na pravnoj razini, moraju se temeljiti na zdravim međuljudskim, duhovnim i pastoralnim odnosima. Snagom svetog reda međusobno su povezani tijesnim svećeničkim bratstvom, koje se mora dragovoljno i rado očitovati u uzajamnoj pomoći, duhovnoj, materijalnoj, pastoralnoj i osobnoj, na sastancima i u zajedništvu života, rada i ljubavi⁸⁴. Lik voditelja među članovima grupe treba biti viđen kao *primus inter pares*⁸⁵. Pravo ne priznaje voditelju funkciju zapovijedanja, već upravljanja i vođenja. Voditelja stoga mora karakterizirati sposobnost vođenja i pastoralno iskustvo.

⁷⁹ ZKP-1983, kan. 517, § 1: »... ipak tako da se obdržava kao zakon da jedan od njih bude voditelj pastoralnog djelovanja, koji neka naime upravlja zajedničkom djelatnošću i za nju odgovara pred biskupom«.

⁸⁰ Usp. ZKP-1983, kan. 517, § 1; 543, § 1.

⁸¹ Usp. ZKP-1983, kan. 517, § 1.

⁸² Usp. ZKP-1983, kan. 543, § 2, 3°.

⁸³ J. C. PERISSET, *De officio parochi coetui...*, str. 374.

⁸⁴ Usp. ZKP-1983, kan. 275, § 1; LG, 28/c; CD, 28; PO, 2, 8. R. SPIAZZI, *Decreto sul ministero e la vita sacerdotale. Genesi del Decreto. Testo latino e traduzione italiana. Esposizione e commento*, (Coll. Magistero Conciliare), ELLE DI CI, Torino-Leumann 1966., str. 227-232; UT, dio II, br. 1; PDV, 17; DMVP, 25. O konkretnosti ostvarenja svećeničkog bratstva župnog prezbiterija usp. J. ŠALKOVIĆ, *Le relazioni tra i ministri della piena cura d'anime nel ministero parrocchiale secondo il CIC-1983 e nel diritto particolare dell'arcidiocesi di Zagabria*, PUL, Roma 2002., str. 121-132.

⁸⁵ J. Lobina i E. Cappelini i prije proglašenja *Zakonika* u svojim spisima predstavljaju lik moderatora kao *primus inter pares*. Usp. J. LOBINA, *Parrocchia e parroco nei nuovi orientamenti giuridici postconciliari*, u: *Apollinaris* 49 (1976) str. 418-449; E. CAPPELLINI, *Parrocchia e parroco nel futuro codice*, u: *La Rivista del Clero Italiano*, 62 (1981) str. 974-984.

Imenovanje voditelja i članova grupe rezervirano je dijecezanskom biskupu⁸⁶. Za povjeravanje župe *in solidum* treba obdržavati iste norme koje vrijede za svakog pojedinog župnika. Potrebno je da župnik ima stalnost u službi zato se imenuje na neodređeno vrijeme. Kan. 522 predstavlja i inovaciju u imenovanju na određeno vrijeme⁸⁷. Pastoralna briga povjerena *in solidum* započinje kanonskim preuzimanjem službe. Voditelj preuzima službu na način propisan za sve župnike⁸⁸, a ostali svećenici grupe ispoviješću vjere pred ordinarijem mjesta ili njegovim delagatom⁸⁹. Svi članovi grupe moraju imati kvalitete potrebne za župnika⁹⁰, dužni su obdržavati obvezu prebivanja u župnoj kući, a prema dogovorenom redu dužni su slaviti *misu za povjereni im narod*, koja je jedna i u slučaju da im je povjereno više župa⁹¹.

Kad nekom od svećenika prestane služba župnika *in solidum*, župa ne ostaje prazna. Isto tako zakonodavac određuje da u slučaju da nedostaje voditelj, sve dok biskup ne postavi novoga, službu voditelja preuzima svećenik najstariji po imenovanju⁹².

2.2. Više susjednih župa povjereno istom župniku (kan. 526, § 1)

Kan. 526, § 1 predviđa mogućnost da se u slučaju nedostatka svećenika ili radi drugih okolnosti istome župniku može povjeriti briga za više susjednih župa. Ova odredba opoziv je općeg principa sadržanog u istom kanonu, koji određuje da »župnik ima pastoralnu brigu samo za jednu župu«. Riječ je o posebnim odredbama koje, s jedne strane, podrazumijevaju djelotvornu zaštitu župne službe, a s druge strane osiguravaju jedinstvo uprave, izbjegavajući sukobe mjerodavnosti. Prema važećem *Zakoniku* ne postoji nespojivost službi s obzirom na povjeravanje više župa jednom župniku. Nespojivost bi mogla biti samo u činjenici da kandidat, ili zbog svojih osobnih uvjetovanosti ili zbog prostranosti područja, ni-

⁸⁶ Usp. *ZKP-1983*, kan. 542, 2°.

⁸⁷ Hrvatska je Biskupska konferencija donijela dopunsku odredbu koja se odnosi na kan. 522: »Poštujući stabilnost župnika dopušta se ipak da dijecezanski biskup iz posebnih razloga može imenovati župnika na određeno vrijeme, ali ne kraće od šest godina«. *Službene vijesti HBK* 1(1994) str. 7.

⁸⁸ Usp. *ZKP-1983*, kan. 527, § 2.

⁸⁹ Usp. *ZKP-1983*, kan. 542, 3°.

⁹⁰ Usp. *ZKP-1983*, kan. 542, 1°; 521.

⁹¹ Usp. *ZKP-1983*, kan. 543, § 2, 1° i 2°.

⁹² *ZKP-1983*, kan. 544.

je u stanju posvetiti dovoljno brige župama koje su mu povjerene⁹³. I u ovom slučaju nedostatak svećenika i »druge okolnosti«⁹⁴ opravdavaju imenovanje⁹⁵.

Prisiljen događajima i okolnostima, odgovoran za povjeravanje više susjednih župa jednom župniku je dijecezanski biskup. Povjeravanjem više župa istom župniku mora ostati cjelovita konstitucija različitih zajednica vjernika, kao i pravna bitnost: župnik je vlastiti pastir svih i svake od zajednice vjernika. Isto tako dužan je izvršavati sve propisane funkcije za službu, bilo liturgijske, bilo administrativne i činovničke⁹⁶. U svakoj zajednici vjernika župnik je dužan prema odredbama statuta župnog pastoralnog i ekonomskog vijeća izabrati članove vijeća te potaknuti djelovanje istih vijeća.

Samostojnost svake župe, kao i zajedničko pastoralno djelovanje na području više župa, mora biti osigurana uspostavljanjem prilagodljive i trajne mreže laičkih službi⁹⁷. *Zakonik* ne isključuje suradnju između župa i zajedničke aktivnosti, ne drži ih obvezatnim, no iz same naravi uspostave pastoralne jedinice zajedničko pastoralno djelovanje ne može isključiti trenutke suradnje, dogovora, planiranja i vršenja pastoralnih aktivnosti. Vidljivo počelo jedinstva u pastoralnom djelovanju je prisutnost istog župnika, koji, prije svega radi praktičnih razloga i racionalne upotrebe vremena, mora pronaći najkorisnije objedinjavanje nekih od zajedničkih pastoralnih djelovanja⁹⁸.

⁹³ Usp. *ZKP-1983*, kan. 152. L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, sv. I, Dehoniane, str. 665.

⁹⁴ Druge okolnosti mogu se odnositi na ekonomske uvjete župe koja nije u stanju osigurati uzdržavanje župnika, udaljenost zajednice, spajanjem broja župljana ..., usp. A. MONTAN, *Forme istituzionali di cooperazione tra parrocchie di un medesimo territorio e »unita pastorali«*, u: AA. VV. *Unita pastorali. Verso un nuovo modello di parrocchia?*, Dehoniane, Roma 1994., str. 66.

⁹⁵ Govoreći o malim župama dekret o pastoralnoj brizi biskupa *Ecclesae Sanctae* nalaže da se razborito ujedine »na način koje situacije traže i okolnosti dopuštaju«. Usp. *EM*, I, 21, p. 1. Nedostatak svećenika jedna je od situacija koje to traže. *Ivan Pavao II.* u apostolskom pohodu *ad limina* biskupa Abruzzo i Molisa ističe kako ukidanje župa s malom populacijom nije uvijek najbolje rješenje. Usp. *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, sv. IV, 2, str. 821.

⁹⁶ Usp. *ZKP-1983*, kan. 528-537. G. TRAVISAN, *Il »munus santificandi« del parroco (can. 528, § 2)*, u: *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 6 (1993) str.164-173; K. S. LEE, *»Munus docendi« dei parroci nel diritto canonico (can. 528, § 1)*, PUL, Roma 1995.; M. RIVELLA, *Il parroco come evangelizzatore: l'esercizio del »munus docendi« (can. 528, § 1)*, u: *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 6 (1993) str. 22-28.

⁹⁷ O laičkim službama u kanonskom pravnom poretku usp. J.-Y. MARCHAND, *Les agents de pastorale: les perspectives offertes par le Code de 1983*, u: *Studia Canonica* 20 (1986) str. 181-196. KONGREGACIJA ZA KLER I OSTALE, *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi*, KS, Zagreb 1998.

⁹⁸ Usp. G. TREVISAN, *Forme di collaborazione interparrocchiale secondo il Codice*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale* 9 (1996) str. 170.

Očito da *Zakonik* u kan. 526, § 1 predviđa privremeno rješenje povjeravanja župa, koje sa strane vjernika i nije uvijek dobro prihvaćeno. Mali broj župljana, teritorijalna veličina župa, udaljenost zajednice, nedostatak klera obvezuju dijecezanskog biskupa da imenuje jednoga župnika za više župa koje su trajne i organizirane. Uspostava pastoralne jedinice na području više župa povjerene jednom župniku razborito je rješenje u kojem moraju sudjelovati i svi članovi župne pastoralne brige. *Zakonik* ne isključuje mogućnost da župniku više župa bude dodijeljen jedan ili više *župnih vikara* (kan. 545, § 1), *svećenik pomoćnik*⁹⁹, *đakon* (kan. 517, § 2; 519), također ne može se zaobići suradnja koju mu pružaju *vjernici laici*, prema pravnoj odredbi (kan. 230; 517, § 2; 519;), te *posvećene osobe*¹⁰⁰.

2.3. *Župni vikar postavljen na više župa za određeni pastoralni sektor* (kan. 545, § 2)

Župni vikar, poznat i pod drugim nazivima¹⁰¹, svećenik je (kan. 546) koji vrši službu pod vlašću župnika (kan. 545, § 1), pomaže župniku u cjelovitoj župnoj službi (kan. 548, § 2), njegov je suradnik, aktivni subjekt župne pastoralne skrbi a ne jednostavni izvršitelj župnikovih odredbi. Njegovo imenovanje izlazi iz potrebe ili korisnosti obavljanja djelotvorne pastoralne brige u župi (kan. 545, § 1). Važeći *Zakonik* župnog vikara predstavlja kao službu vrlo prilagodljivu različitim pastoralnim potrebama¹⁰². Svaka župna zajednica, kao i pastoralna jedinica, različita je jedna od druge i stoga neki slučajevi traže posebnu prilagodbu, već i na razini odabira i imenovanja službenika cjelovite brige za duše. Kan. 545, § 2 ističe da se »župni vikar može postaviti ili tako da pridonosi obavljanju sveukupne pastoralne službe, i to ili za svu župu ili za određeni dio župe ili za određenu skupinu župljana, ili da se posveti obavljanju određene zadaće u različitim župama istodobno«. Iz kan. 545, § 2 proizlaze dva tipa, dvije kategorije župnih vikara: *župni vikar samo jedne župe* i *župni vikar više župa*¹⁰³. Župni vikar samo jed-

⁹⁹ Usp. J. PASSICOS, *Le prêtre coopérateur*, u: *L'Année canonique*, 39 (1997) str. 21-27.

¹⁰⁰ Vita consecrata, br. 49. R. CIPOLLONE – L. COFFOLO, *Religiose nella unità pastorali a Nocera inferiore e nel Friuli*, u: AA. VV. *Unità pastorali. Verso un nuovo modello di parrocchia?*, Dehoniane, Roma 1994., str. 135-140.

¹⁰¹ *Viceparroco, vicario, curato, cooperatore, cappellano, vicar, kapelan, vicarius oconomus, substitutus, adiutor, cooperator, Prarrkapelan.*

¹⁰² Usp. ZKP-1983, kan. 545, § 2.

¹⁰³ F. COCCOPALMERIO, *De paroecia*, PUG, Roma 1991., str. 215-235; F. COCCOPALMERIO, *Le unità pastorali: motivi, valori, limiti*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale* 9 (1996) str. 135-138; D. MOGAVERO, *Il parroco e i sacerdoti collaboratori*, u: AA. VV., *La parrocchia e le sue strutture*, Bologna 1987., str. 144; A. LONGHITANO, *L'amministratore e i vicari parrocchiali ...*, str. 191.

ne župe u praksi i u pravu nije tako zahtijevan, kao lik župnog vikara više župa koji traži posebno određenje¹⁰⁴.

Služba župnog vikara više župa karakterizira specifičnu službu upućenu na različite grupe vjernika: mladi, stari, bolesni, radnici, izbjeglice. Obvezujuće je da dijecezanski biskup u dogovoru s župnicima župa i dekanom utvrdi konkretno ostvarenje službe župnog vikara na više župa, i da dekretom imenovanja odredi načine i vrijeme vršenja specifične službe: u odnosu prema pastoralnim aktivnostima izvršenja, programiranju i planiranju pastoralnog plana, sjedištu pastoralnog djelovanja, uklapanju i koordinaciji s pastoralom svake župe i župa koje su stavljene u pastoralnu jedinicu¹⁰⁵. Dekretom imenovanja moraju se pobliže odrediti obveze i prava župnog vikara i općeg karaktera: rezidencija (kan. 550, § 1), uzdržavanje sa strane pojedinih župa (kan. 281; 531; 551), vrijeme odmora (kan. 550, § 3).

Obveze i prava župnog vikara koji odgovara različitim potrebama pasterala bilo jedne bilo više župa, osim općim odredbama, mogu se odrediti *statutom biskupijske sinode, dekretom imenovanja, župnikovim nalogom* (kan. 548, § 1)¹⁰⁶.

2.4. Jedna (ili više) župa povjerena svećeniku s vlašću i ovlastima župnika uz sudjelovanje đakona ili posvećenih osoba ili vjernika laika (kan. 517, § 2).

Za razliku od prijašnjeg Zakonika, važeći *Zakonik* u kan. 517, § 2 predviđa mogućnost; »ako zbog toga što nema dovoljno svećenika dijecezanski biskup smatra da sudjelovanje u pastoralnom djelovanju župe treba da se povjeri đakonu ili drugoj osobi koja nema svećeničkog biljega ili zajednici osoba, neka postavi nekog svećenika koji će s vlašću i ovlastima župnika voditi pastoralni rad«¹⁰⁷. Svima onima kojima se povjerava takva služba nisu župnici, jer samo

¹⁰⁴ Usp. *Codice di diritto canonico commentato* (a cura della Redazione di Quaderni di diritto ecclesiale), Ancora, Milano 2001., str. 490.

¹⁰⁵ C. REDAELLI, *Il vicario parrocchiale: un ministero che risponde alle diverse esigenze della pastorale parrocchiale odierna*, u: *Quaderni di diritto ecclesiastico* 5 (1992) str. 34; Usp. G. TRAVISAN, *Forme di collaborazione interparrocchiale ...*, str. 172-173.

¹⁰⁶ Univerzalni zakonodavac u kan. 548, § 1 ne daje župnom vikaru autonomiju u određivanju vlasti i ovlasti, već da bolje odredi njegove obveze i prava u prostoru općih i krajevnih odredba. Usp. A. LONGHITANO, *L'amministratore ed i vicari parrocchiali...*, str. 191-192.

¹⁰⁷ Kan. 517, § 2 čvrsto ostaje pri tome da je riječ o *participatio in exercitio curae pastoralis*, a ne o vođenju, koordiniranju, oblikovanju, upravljanju župom, što je prema kanonskome zakonu, povjereno samo jednom svećeniku. Ostaje, dakle, potvrđeno, prema kanonskim odredbama, da ovi oblici sudjelovanja u skrbi u župama ne mogu ni u kojem slučaju zamijeniti župnikovu službu.

valjanom zaređenom svećeniku može se povjeriti služba župnika¹⁰⁸, ali mogu imati pastoralnu brigu u župnoj zajednici u svemu onome što ne traži vršenje svećeničke službe, tj. mogu sudjelovati i vršiti one pastoralne aktivnosti koje ne traže svećenički biljeg¹⁰⁹.

Kan. 517, § 2 govori o *povjeravanju* župe sa strane dijecezanskog biskupa kao specifičnom činu njegove vlasti i »sudjelovanja u pastoralnoj skrbi«, tj. određena odluka koja predviđa primanje crkvene službe. Kan. 228, § 1 priznaje sposobnost laika, koji se nađu sposobnima, »da ih posvećeni pastiri uzmu za one crkvene službe i zadaće koje mogu vršiti prema pravnim propisima«. Sposobnost ne pripada bez razlike svim vjernicima budući da se traži specifična prikladnost. Izbor i sud dijecezanskog biskupa za sudjelovanje osobe u pastoralnom djelovanju župe prema kan. 517, § 2 može biti usmjeren prema đakonu ili drugoj osobi koja nema svećeničkog biljega ili zajednici osoba. Isti kanon nalaže obvezu postavljanja nekog svećenika s vlašću i ovlastima župnika, kao *moderatora*¹¹⁰. Đakona, posvećene osobe i vjernika laika, koji prema odredbi kan. 517, § 2 sudjeluju u pastoralnom djelovanju župe, terminološki možemo odrediti kao *župni pastoralni suradnici*.

Župni pastoralni suradnik nije novost u životu župne zajednice¹¹¹. Razborito je da u krajevima u kojima se po prvi puta vjernici uvode u pastoralne službe bude *faza pripreme* i *faza konkretnog ostvarenja* u kojima će se promicati promjena mentaliteta, vrednovati službe đakona, laika i redovnika, ustanoviti župna pastoralna vijeća kao i vijeća pastoralnih jedinica, utvrditi sektore djelovanja, kao i njihovo dosadašnje djelovanje u službi župne zajednice. Župni pastoralni suradnik može se razlikovati od potrebe župe ili župa, ipak njegov lik traži i opće odredbe.

Prije svega župni pastoralni suradnik nije osoba koja sve čini sama u životu zajednice vjernika, već jedan subjekt koji daje učinak djelujući unutar grupe pastoralnih djelatnika s posebnim obvezama: prima potrebe župne zajednice i prosljeđuje ih odgovornome svećeniku ili župnom pastoralnom vijeću; surađuje s odgovornim svećenikom unutar župnog pastoralnoga vijeća u sastavljanju pastoralnog programa župe; surađuje s odgovornim svećenikom u pripremi pastoralnih djelatnika i u promicanju njihove duhovne, teološke i pastoralne formacije; usklađuje s pastoralnim djelatnicima provedbu pastoralnog programa, pomaže u izgrađivanju dogovorenog zajedništva, održava vezu i dijalog, posreduje u međusobnim odnosima¹¹².

¹⁰⁸ Usp. ZKP-1983, kan. 150; 151; 521, § 1.

¹⁰⁹ Usp. G. S. SARTORI, *La cura pastorale della parrocchia ...*, str. 177.

¹¹⁰ Usp. *Isto*, str. 176.

¹¹¹ Usp. A. BATTISTI, *Il coordinatore parrocchiale ...*, str. 539-540.

¹¹² Usp. *Isto*, str. 541.

Kan. 517, § 2 potvrđuje je odredbe sadržane u kan. 230 koja otvara mogućnost suradnje i sudjelovanja u pastoralnoj brizi povjerenjem liturgijskih službi laicima. Tri su službe koje se mogu povjeriti laicima: stalne službe čitača i akolita¹¹³, privremene liturgijske službe¹¹⁴, izvanredne službe za slučajeve kad nema zaređenih službenika¹¹⁵. Vjernici laici ne mogu izvršavati ono za što se neophodno traži red prezbitera, no kan. 230, § 3 određuje da »gdje bi potreba Crkve to savjetovala, ako nema službenika, mogu i laici, iako nisu čitači ili akolita, preuzeti neke njihove zadaće«. U konkretnosti vjernici laici kao *izvanredni služitelji* mogu krstiti (kan. 861, § 2)¹¹⁶, propovijedati (kan. 211, 759, 766, 767, § 1)¹¹⁷, predsjedati ili voditi liturgijske i ne liturgijske molitve (nedjeljna slavlja u

¹¹³ Usp. ZKP-1983, kan. 230, § 1. Ove službe reorganizirao je Pavao VI. 1972. godine. Usp. PAOLO VI, *Ministeria quaedam* (15 agosto 1972), u: *EV* 4, br. 1749-1770. Funkcija čitača je da naviješta riječ Božju na liturgijskim sastancima, da u vjeri odgaja djecu i odrasle, i da ih priprema za primanje sakramenata (katehetska funkcija). Čitač mora naviještati poruku Evanđelja onima koji je ne poznaju. Može čitati i psalam za vrijeme Mise, kao i molitvu vjernih. Funkcija akolita je da pomaže prezbiteru i đakonu u njihovoj službi, zatim kao izvanredni djelatnik dijeli svetu pričest i izlaže i sprema Presveti sakrament, ali bez blagoslova. Ove dvije službe su samo rezervirane laicima muškarcima. Uvjeti za ove službe su određena dob i druge kvalitete koje određuje biskupska konferencija, to podjeljivanje službe ne daje im pravo na crkveno uzdržavanje i naknadu.

¹¹⁴ Usp. ZKP-1983, kan. 230, § 2. Ovdje spadaju službe čitača, tumača, pjevača. Ove se službe mogu povjeriti i ženama. Razlika između stalnih i privremenih službi je u tome da se stalne službe dobivaju po liturgijskom obredu, a za privremene službe dovoljan je samo dekret. *Papinska komisija za tumačenje zakonodavnih tekstova* savjetuje da »kad se pripremi neki čin kao označavanje povjerenja nekoga zadatka pastoralnim suradnicima, treba izbjeći da se taj čin dogodi istodobno ili zajedno s nekom ceremonijom svetoga ređenja i da se slavi neki obred sličan obredu podjeljivanja službe akolite ili čitača«. PAPINSKI SAVJET ZA TUMAČENJE ZAKONODAVNIH TEKSTOVA, *Responsio* (11. srpnja 1992.), u: AAS 86 (1994) str. 541-542.

¹¹⁵ Usp. ZKP-1983, kan. 230, § 3. To su dopunske službe. Ovi djeluju u slučaju potrebe (kad manjkaju redoviti posvećeni službenici). Da bi laici mogli vršiti ove službe, moraju imati adekvatnu pripravu (znanstvenu, moralnu, duhovnu i liturgijsku). Priprava je potrebna kako bi se služba mogla vršiti savjesno i marljivo. Potrebna je razboritost kod odabira tih kandidata.

¹¹⁶ Usp. *Red krštenja djece*, Opće napomene, 16-17. Odsutnost ili zapreka koje dopuštaju ovlaštenje vjernicima laicima za podjeljivanje krštenja, ne mogu se opravdati velikom poslom redovitog služitelja ili njegovim neprebivanjem na teritoriju župe, niti neraspologanjem na dan određen u obitelji. Za dopušteno krštenje *župnog pastoralnog suradnika* (usp. kan. 517, § 2), traži se ovlaštenje mjesnog ordinarija (usp. kan. 861, § 1).

¹¹⁷ »Propovijedanje u crkvama i oratorijima može biti dopušteno vjernicima laicima kao zamjena posvećenih službenika ili zbog posebnih razloga koristi u pojedinačnim slučajevima predviđenim prema općem zakonu Crkve ili prema biskupskim konferencijama i koji upravo zbog toga, ne može biti redoviti čin niti se može razumjeti kao pravo promaknuće laikata«. KONGREGACIJA ZA KLER I OSTALE, *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi*, član. 2, KS, Zagreb 1998., str. 27.

odsutnosti svećenika usp. kan. 1248, § 2)¹¹⁸, dijeliti svetu pričest (kan. 910, § 2)¹¹⁹, sudjelovati kod sklapanja ženidbe (kan. 1112, § 1)¹²⁰, voditi sprovod (kan. 1176, § 2)¹²¹. Isto tako od velike su važnosti i druge zadaće: katehizirati (kan. 776), ostvarivati djela milosrđa i ljubavi, upravljati materijalnim dobrima Crkve, voditi i čuvati župne knjige¹²², surađivati u apostolatu bolesnih vjernika¹²³.

U župama u kojima odgovorni svećenik ne prebiva, i u župama bez pastoralnih djelatnika, odgovorni pastoralni suradnik je onaj koji se zanima za dobro zajednice i polazna je točka svih vjernika župe kao i izvjestitelj odgovornom svećeniku¹²⁴. Neophodno je potrebno da između njega i odgovornog svećenika budu zdravi međuljudski odnos poštivanja i povjerenja, utemeljenog dogovora u stilu i pastoralnoj metodi, te disponiranosti u zajedničkom radu. Da bi se izbjegli konflikti uloga i kontrapozicije, potrebno je odrediti funkcije odgovornog svećenika i izabranog pastoralnog suradnika. Odgovorni svećenik s vlašću i ovlastima župnika uprisutnjuje dijecezanskog biskupa u životu župne zajednice, ima obvezu voditi župu u ime dijecezanskog biskupa i u punom zajedništvu s njim navijestiti na autentičan i ugledan način riječ Božju, predsjedati liturgijsko-sakramentalnim slavljinama, odrediti s župnim pastoralnim vijećem godišnji pastoralni plan u svijetlu plana pastoralne jedinice i pastoralnog plana (nad)biskupije, razabrati pastoralne djelatnike i promicati njihovu formaciju, vrednovati karizme i utvrditi precizne zadatke za ostvarenje godišnjeg pastoralnog programa¹²⁵. Izabrani župni

¹¹⁸ Usp. *Isto*, član. 6, str. 36-37. Za vođenje nedjeljnih slavlja u odsutnosti svećenika vjernik laik mora imati posebno ovlaštenje od biskupa, koji će se pobrinuti da dadne prigodna objašnjenja o trajanju, mjestu, uvjetima i odgovornom svećenstvu. Usp. SVETA KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE, Direktorij za nedjeljno bogoštovlje u odsutnosti svećenika *Christi Ecclesia* (10. srpnja 1988); *Notitiae* 263 (1988).

¹¹⁹ Vjernika laika ako to nalaže opravdana potreba, može dijecepcanski biskup ovlastiti, kao izvanrednog služitelja, da dijeli svetu pričest i izvan euharistijskog slavlja, ad actum vel ad tempus, ili kao redovitog služitelja, primjenjujući za to priloženu liturgijsku blagoslovnu formu. U iznimnim i neočekivanim slučajevima ovlaštenje za podjelu svete pričesti može dati ad actum i svećenik koji predsjedava euharistiji. Usp. KONGREGACIJA ZA SAKRAMENTE, Naputak *Immense caritatis*, (29. siječnja 1973.), 1, u: *AAS* 65 (1973) str. 264.

¹²⁰ Dijecepcanski biskup može podijeliti takvo ovlaštenje samo u slučajevima u kojima nedostaju svećenici ili đakoni, i to pošto je dobio za vlastitu biskupiju, potrebnu privolu biskupijske konferencije kao i potrebna dopuštenja od Svete Stolice. U ovome slučaju moraju se pridržavati kanonski propisi o valjanosti ovlaštenja (kan. 1111, § 2) i o prikladnosti, sposobnosti i stavovima vjernika laika (kan. 1112, § 2).

¹²¹ Usp. *Red sprovoda*, Uvodne napomene, 19.

¹²² F. COCCOPALMERIO, *La parrocchia ...*, str. 141. Usp. G. S. SARTORI, *La cura pastorale della parrocchia ...*, str. 186-187.

¹²³ Usp. *Rimski obrednik – Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesnike*, Uvodne napomene, 17: Posebno izdanje 1972.

¹²⁴ A. BATTISTI, *Il coordinatore parrocchiale ...*, str. 541.

¹²⁵ *Isto*.

pastoralni suradnik sudjeluje u vršenju pastoralne brige odgovornog svećenika (kan. 517, § 2) suradujući s njime u sastavljanju župnog programa, u pripremi pastoralnih djelatnika, u podjeli pojedinih zadataka, u teološko-pastoralnoj formaciji i prije svega u promicanju međusobne suradnje između pastoralnih djelatnika. Oblici suradnje, kao i specifičnost službi odgovornosti, moraju se odrediti od slučaja do slučaja samim imenovanjem.

Obveza je nadležne crkvene vlasti, kada postoji objektivna potreba za *zamjenom*, da izabere vjernika koji je zdravog nauka i primjerenog životnog ponašanja. Izbor može izvršiti odgovorni svećenik – koji ga i predstavlja biskupu – te župno pastoralno vijeće. Dijecezanskom biskupu pripada pravo imenovanja, obično na određeno vrijeme¹²⁶. Imenovanjem dijecezanski biskup, u dogovoru sa odgovornim svećenikom, mora odrediti obveze i prava župnom pastoralnom suradniku. U slučaju da jedna župa još uvijek nema osobu sposobnu za izbor i imenovanje može se pozvati osoba i s druge župe. Kriteriji za izbor postižu se formacijom, a ne rođenjem¹²⁷. Potrebno je da osoba bude dobra glasa, vjernik i praktičar, zrela i uravnotežena, diskretna i otvorena osoba povjerenja u zajednici¹²⁸. Osim toga, župni pastoralni suradnik mora posjedovati potrebnu izobrazbu za odgovarajuće ispunjenje zadaća koja mu je povjerena. Njegova funkcija bit će toliko djelotvorna koliko će biti potpomognuta dobrom duhovnom formacijom, animirana evanđeoskom motivacijom i prožeta duhom vjere i služenja. Izabrana osoba mora se razlikovati između ostalih pastoralnih djelatnika po ljubavi, privrženosti župi, pozitivnom iskustvu, crkvenom služenju i po potpunom zajedništvu s partikularnom Crkvom. Od njega se traži da bude osoba sposobna promicati dijalog i zajedništvo osoba, animirati pastoralne djelatnike, podupirati i vrednovati suradnju svih¹²⁹.

Prema odredbama posebnog prava izabrani vjernici trebaju usavršavati svoje spoznaje pohađajući studije izobrazbe koje treba organizirati vlast na području posebne Crkve, ali u sredinama različitim od sjemeništa koji su određeni samo za svećeničke kandidate¹³⁰. Od izabranih vjernika traži se dakle progresivna du-

¹²⁶ Usp. *Isto*, str. 542.

¹²⁷ Župi pastoralni suradnik može biti đakon, laik ili laikinja, redovnik ili redovnica: bilo muškarac bilo žena: bilo udana, neudana ili celibatara; ako je osoba udana mora imati pristanak druge strane, može biti pojedinac, a može biti i bračni par. Usp. *Isto*.

¹²⁸ *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi* u član. 13 donosi da »ne mogu biti prepušteni izvršavanju ovih zadaća oni katolici koji ne provode dostojan život, ne uživaju dobar glas ili se nalaze u obiteljima koje se ne vladaju prema moralnome crkvenome nauku«. KONGREGACIJA ZA KLER I OSTALE, *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi*, član. 13, KS, Zagreb 1998., str. 48.

¹²⁹ Usp. A. BATTISTI, *Il coordinatore parrocchiale ...*, str. 542.

¹³⁰ Usp. ZKP-1983, kan. 231, § 1. KONGREGACIJA ZA KLER I OSTALE, *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi*, član. 13, KS, Zagreb 1998., str. 48.

hovna, teološka i pastoralna formacija stečena unutar teološkog fakulteta ili unutar programa biskupijske kurije. Formacija mora biti u odnosu s pastoralnom službom koju je vjernik laik pozvan izvršavati. Odgovoran za provođenje formacije može biti biskupski vikar za pastoral ili neki drugi svećenik s posebnom dužnošću da se brine da predavani nauk potpuno odgovara crkvenom učiteljstvu i da vlada duhovna klima.

S obzirom na uzdržavanje mogu se primijeniti različiti modeli, no neće biti na odmet da se iznesu opći principi koji daju načelna rješenja. Svaka župa trebala bi podmiriti troškove što ih izabraní pastoralni suradnik ima u izvršenju službe. Župa također mora garantirati socijalno i zdravstveno osiguranje u slučaju da osoba nema drugih oblika osiguranja. Župa u kojoj svakodnevno djeluje dužna je osigurati i mjesečnu nagradu. U slučaju da župe nisu u mogućnosti osigurati socijalno i zdravstveno osiguranje, te mjesečnu nagradu, dijecezanski biskup mora se pobrinuti da preko *Institucije za uzdržavanje klera i drugih crkvenih službenika* osigura potrebna sredstva¹³¹.

Zaključak

Zanimanje za osnivanje *pastoralnih jedinica* usko je povezano s činjenicama koje proizvode zabrinutost i otvorena pitanja s obzirom na smanjenje broja duhovnih zvanja, ređenika, starenje klera, povećanje broja župa bez župnika, raspodjelu klera unutar biskupije i između biskupija. Ovim činjenicama treba pridodati i druge pojave koje uvjetuju pastoralno djelovanje kao što su međusobni odnosi čovjeka današnjice s religioznim činom i potreba ponovnog promišljanja načina ostvarenja Crkve kao sakramenta spasenja za svakog čovjeka današnjeg vremena. Riječ je o kompleksnim pitanjima koja ne podnose površna i približna rješenja.

Kanonska pravna refleksija s obzirom na uspostavu, osobe i organizaciju pastoralnih jedinica ima nezaobilazni zadatak. Jedinstvene definicije pastoralnih jedinica nema, ali interpretacijom izvora krajevnog prava i oblicima zajedničkog pastoralnog djelovanja kako ih donosi važeći *Zakonik* možemo ih odrediti kao: zajedništvo župa ili kršćanskih zajednica jednog homogenog teritorija, stalno ustanovljeno za usklađenu pastoralnu suradnju, povjereno skrbi jednog ili više svećenika, u suradnji đakona, posvećenih osoba i vjernika laika, pod vlašću dijecezanskog biskupa. Pojam pastoralne jedinice ne nastoji biti nova i posljednja struktura ili institucija koja stavlja u sporedni položaj već postojeće pastoralno

¹³¹ Konkretno načine ostvarivanja nagrade, socijalnog i zdravstvenog osiguranja od slučaja do slučaja treba dogovorno odrediti činom imenovanja. Usp. A. BATTISTI, *Il coordinatore parrocchiale ...*, str. 543.

djelovanje, prije svega u župnoj zajednici, nego želi biti različiti oblik pastoralnog djelovanja u zajednici vjernika i u odnosima između različitih župnih službi.

Promatrajući motive koji određuju pastoralne jedinice i svrhe koje se žele postići, postoje dvije tipologije pastoralnih jedinica: a) one koje su ustanovljene zbog nedostatka svećenika i okrenute uštedi osoba; b) one koje su uspostavljene zbog potrebe promicanja zajedničkog i koordiniranog pastoralnog djelovanja. Univerzalni zakonodavac, s obzirom na planiranje pastoralna unutar biskupije odredio je podjelu biskupije na različite dijelove ili župe (kan. 374, § 1), ali partikularnom pravu povjerava definiranje *posebnih skupina* (kan. 374, § 2). Da bi se zajedničkim djelovanjem promicala pastoralna briga, isti kanon određuje da se može više bližih župa povezati u posebne skupine, kao što su dekanati. Osnovni oblik pastoralnih jedinica prema *Zakoniku* je *dekanat*. Osim dekanata *Zakonik* otvara mogućnost zajedničkog pastoralnog djelovanja na više župa i drugim oblicima kanonskih struktura: a) više župa povjereno *in solidum* grupi svećenika (kan. 517, § 1); b) više susjednih župa povjereno istom župniku (kan. 526, § 1); c) župni vikar postavljen na više župa za određeni pastoralni sektor (kan. 545, § 2); d) jedna (ili više) župa povjerena svećeniku s vlašću i ovlastima župnika uz sudjelovanje đakona ili posvećenih osoba ili vjernika laika (kan. 517, § 2).

Pastoralni plan sadržan u djelovanju pastoralnih jedinica zahtjevan je i ozbiljan. Objektivno, u pastoralnim jedinicama nema manje pastoralnih aktivnosti, već ih ima mnogo više i na adekvatan način, respektirajući sve ono što je učinjeno do sada u pojedinim župnim zajednicama. Pastoralna skrb unutar pastoralnih jedinica traži utemeljenu promjenu mentaliteta, kao i osobnih i zajedničkih ponašanja. Promjena mentaliteta neće se moći svaki put ostvariti namatanjem odluke, zapovijedi, pastoralnog pisma ili interventom mjerodavnih crkvenih struktura, već zajedničkim nastojanjem svih vjernika i struktura pojedine pastoralne jedinice.

Osnivanje pastoralnih jedinica sigurno nije najbolje moguće rješenje, niti ono definitivno i u potpunosti rješava problem smanjenja broja duhovnih zvanja i ređenika, starenja klera, povećanja broja župa bez župnika, raspodjele klera unutar biskupije. No, iskustvo pojedinih partikularnih Crkava, u kojima su pastoralne jedinice uspostavljene i zaživjele, pokazuje da nisu nevažni događaj u životu partikularne Crkve, već su jedna providnost i mogućnost promicanja rasta u mentalitetu i u praksi Crkve priznavajući pravedne pozicije svih vjernika.

---

*Summary**FORMS OF PASTORAL UNITS IN THE CODE OF CANON LAW*

In this work, the author investigates the legal-constitutive elements and forms of pastoral units in the light of the prevailing Code of Canon Law.

To foster common pastoral care on the territories of large parishes, the Code anticipates the establishment of special groups, such as deaneries (Can. 374, § 2). The Code leaves the determination of the most successful model for cooperation among the deaneries to the territorial law. Besides deaneries, the Code opens the possibility for common pastoral activity on multi-parish and other forms of Canonical pastoral units: a) several parishes entrusted to several priests jointly, in solidum (Can. 517, §1); b) a number of neighbouring parishes may be entrusted to one parish priest (Can. 526, §1); c) a number of parishes may be entrusted to a parish vicar in a particular pastoral sector (Can. 545, § 2); d) one or more parish communities entrusted to a deacon or other person who is not a priest or a community of persons, under the supervision of some priest with the power and faculties of a parish priest (Can. 517, § 2).

Several neighbouring parishes in which the faithful are united by social, historical and geographical bonds are privileged places of cooperation, not only for reasons of utility but as an expression and profession of the mystery of the Church itself. The increasing shortage of priests for the care of souls, effective distribution of personnel, and the fostering of successful and coordinated common pastoral activity demonstrate the need for thinking about the possible forms of common pastoral activity on the territory of several parishes, i.e. in legally established pastoral units in the light of the Code of Canon Law.

Through commentary and comparison of canon legal sources and literature, the author presents: I. Legal-constitutive elements of pastoral units; II. Canon forms of pastoral units.

Key words: Code, parish, deanery, pastoral unit, common pastoral activities.